

Handläggare
Emma Braconier
Telefon: 08-508 437 27

Till
Socialnämnden
2017-05-16

Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2016

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner rapporten om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2016
2. Ärendet överlämnas till stadsdelsnämnderna för kännedom

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Veronica Wolgast Karlberg
Avdelningschef

Sammanfattning

På uppdrag av socialnämnden genomför socialförvaltningen vartannat år en kartläggning av vuxna personer, 20 år och äldre, med missbruksproblematik som är aktuella inom stadens socialtjänst. Kartläggningen görs i oktober och avser personer aktuella under denna månad. I 2016 års kartläggning har 1 979 personer varit aktuella vid stadsdelsförvaltningarna eller socialförvaltningens enhet för hemlösa under oktober månad på grund av ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats inom socialtjänstens olika verksamhetsområden.

Bakgrund

Kartläggningen har genomförts vid stadsdelsförvaltningarna och socialförvaltningens enhet för hemlösa. Handläggare har besvarat en webbenkät för varje enskild aktuell person. Enkätsvaren har bearbetats av Enkätfabriken AB och rapporten har sammanställts vid kompetenscenter vuxna inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor.

Kartläggningen är en totalundersökning där syftet är att kartlägga samtliga personer med någon form av missbruksproblematik som är aktuella inom stadens socialtjänst under oktober 2016.

Kartläggningen visar inte hur många personer som varit aktuella för utredning eller insats under hela 2016. Samtidigt är det vid tolkning av kartläggningens resultat viktigt att ta hänsyn till svårigheten att uppskatta omfattningen av aktuella personer med missbruksproblematik som inte räknats med vid denna inventering.

Det är rimligt att anta att handläggare av olika anledningar kan ha missat att rapportera aktuella personer. Olika bedömningar av vilka personer som ingår i kartläggningens målgrupp kan också leda till en över- eller underrapportering. Under 2016 års rapportering har även vissa tekniska problem funnits såsom att länken till enkäten under korta perioder inte fungerat vilket inneburit att det inte gått att fylla i enkäten. Ytterligare orsaker till eventuell underrapportering kan vara att ytterligare en räkning pågick under samma period, hemlösheträkningen. Det är rimligt att anta att det kan vara svårt att hålla isär om båda kartläggningarna har fyllts i då en stor andel av personerna i missbruksräkningen är hemlösa.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts på avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen den 10 maj och i rådet för funktionshinderfrågor den 11 maj 2017.

Ärendet

Antal aktuella personer med missbruksproblematik

I 2016 års kartläggning rapporterades 1 979 personer med missbruksproblematik som aktuella inom stadens socialtjänst under oktober 2016. Antalet personer har minskat sedan den senaste kartläggningen som genomfördes i oktober 2014. Minskningen är en trend som håller i sig sedan början av 2000-talet. I 2002 års kartläggning var 3 766 personer aktuella. I kartläggningarna 2004, 2006 och 2008 var 3 567, 3 523 respektive 3 372 personer aktuella. År 2010 visade kartläggningen att 2 977 personer var aktuella, 2012

2 668 personer aktuella och senast år 2014 var 2 460 personer aktuella.

Kön och ålder

Andelen kvinnor respektive män som var aktuella under oktober månad 2016 ligger i samma nivå de senaste kartläggningarna. Antalet kvinnor som vara aktuella var 553 personer, vilket är knappt 28 procent och 1 426 män, lite drygt 72 procent. Största andelen kvinnor återfinns i åldersgruppen 20-24 åringar där 30 procent av de aktuella är kvinnor. Det är en minskning från mätningen 2014 då 38 procent av de i åldern 20-24 åringar var kvinnor.

Dominerande preparat

Alkohol är fortsatt det vanligaste preapratet följt av cannabis och amfetamin. Som dominerande droganvändning finns det skillnader mellan könen. Som exempel är andra dominerande preparat efter alkohol amfetamin för kvinnor och cannabis för män.

Användningen av heroin fortsätter att öka vilket är en trend från 2012 års kartläggning. Däremot minskar den illegala användningen av buprenorfin och metadon.

Samsjuklighet

Samtidigt som antalet personer med missbruk eller beroende minskar över staden enligt kartläggningen så är andelen personer som bedömts ha samtidiga påtagliga psykiska problem fortsatt hög, efter att ha ökat i 2014 års räkning. Antalet personer som bedöms ha samtidigt missbruk eller beroende och en psykisk funktionsnedsättning, det vill säga personer med samsjuklighetsproblematik, har ökat sedan senaste mätningen. Även här finns skillnader mellan män och kvinnor. Det är en högre andel kvinnor än män som bedöms ha en samsjuklighet.

Boendesituation

Över hälften av personerna i kartläggningen är hemlösa, enligt Stockholms stads definition, även om flertalet av personerna har långsiktiga boendeinsatser såsom stöd- och omsorgsboende och tränings- och försökslägenheter. Den stora andelen hemlösa med missbruk och beroende visar att socialtjänsten behöver arbeta parallellt med andra stödinsatser än behandling för missbruket i sig. Antalet som är akut bostadslösa har ökat sedan föregående mätning fastän antalet personer som är aktuella minskar.

Det finns dock skillnader mellan könen. Det är en större andel kvinnor än män som har ett eget kontrakt. Andelen män som är hemlösa enligt Stockholms stads definition är 59 procent och

andelen kvinnor 46 procent. Den största skillnaden mellan könen är att fler män bor i stöd- och omvårdnadsboenden. Även andelen män som är akut hemlösa är högre än andelen kvinnor.

Kartläggningen visar även att fortsatt behov av olika boendeinsatser bedöms vara mycket högt. Även en ökning av insatsen personligt stöd, i form av boendestödjare, bedöms 41 procent av de aktuella personerna vara i behov av.

Försörjning

Den främsta försörjningen för de som ingår i kartläggningen är försörjningsstöd, vilket nästan hälften av individerna i kartläggningen har som främsta inkomstkälla. Sannolikt lever en stor del av personerna i kartläggningen på låga ersättningar eller existensminimum.

Att ekonomin är ett problem för personer med missbruk och beroende syns även i att en knapp tredjedel av de personer som ingår i kartläggningen bedöms vara i behov av att träffa en budget- och skuldrådgivare.

Familjesituation

Kartläggningen visar att 21 procent av de som var aktuella i oktober 2016 var föräldrar till barn under 18 år. Av dessa barn är det cirka hälften som har umgänge eller bor hel- eller deltid hos sina föräldrar. Barn till personer med missbruk är en mycket utsatt grupp och stödet till dem behöver säkras. Addiction Severity Index, ASI, som används för kartläggning av livssituationen i samband med utredning avseende missbruk, innehåller frågor kring familjesituation och förekomst av barn.

Behov av stöd

Knappt hälften av individerna i kartläggningen har redan en samordnad individuell planering, SIP, eller bedöms vara i behov av en SIP. Det är en högre andel av kvinnorna som bedöms vara i behov av SIP än andelen män. Andelen som bedöms ha behov av en case manager för samordning av insatser har ökat.

Personerna i kartläggningen har haft kontakt med flera olika verksamhetsgrenar inom socialtjänsten, andra huvudmän och vårdgivare under de senaste sex månaderna före kartläggningen. Andelen personer som deltagit i strukturerad öppenvård har ökat markant sedan förra mätningen. 150 personer fler än i föregående mätning hade fått strukturerad öppenvård i form av exempelvis behandlingsprogram, vilket får ses som positivt att fler individer får stöd för sitt missbruk eller beroende.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Minskning av personer med missbruksproblematik

Anledningen till att antalet personer som ingår i kartläggningen minskar kan vara flera. Stadsdelsförvaltningarnas enheter för missbruk och beroende samverkar och samarbetar ofta med beroendevården i gemensamma beroendemottagningar. I vissa fall tar mottagningarna emot klienter för rådgivning vilket innebär att en person inte registreras inom socialtjänsten.

Ansvar för behandling av personer med missbruk och beroende är tudelat mellan kommun och landsting. Synen och tillgången på droger har förändrats över tid och nya grupper har tillkommit. Inom landstingets beroendevård finns ett ökat utbud av mottagningar som riktar sig till personer som traditionellt inte har eller har haft kontakt med socialtjänsten. Medan missbruksräkningens resultat visar att antalet aktuella minskar visar beroendecentrums siffror att antalet personer som har kontakt med dem ökar. Från 21 457 personer 2014 till 21 657 personer år 2016 (Källa: Hälso- och sjukvårdsförvaltningen). Gruppen personer med missbruksproblematik som har kontakt med socialtjänsten är i stor utsträckning en grupp som behöver samtidigt stöd med annan problematik än bara missbruket eller beroendet.

En annan anledning till att antalet personer minskar i kartläggningen kan vara att ärenden i verksamhetssystemet avslutas snabbare idag än tidigare. När det inte pågår en utredning, det inte finns aktuell ansökan eller anmälan eller om en person inte har pågående insatser ska personen avslutas i sociala system. Att avslut sker tidigare bör ses som en utveckling av arbetsmetoder som följer socialtjänstlagens intentioner.

Ytterligare förklaringar till den stora minskningen från 2014 kan vara rent metodologiska. Inför kommande räkningar bör socialförvaltningen se över om redan befintliga verksamhetssystem eller statistik från ASI intervjun kan tillhandahålla en del av uppgifterna för att minska arbetsbelastning på socialsekreterare.

Barnperspektiv

Ett utvecklingsarbete pågår för att ta fram material för att utveckla rutiner för ett barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser inom socialtjänsten inom verksamhetsområden som rör myndighetsutövning och insatser för vuxna. Utvecklingen av barn-

och föräldraperspektivet inom missbruk- och beroendevården behöver fortsätta.

Sammansatt problematik

En slutsats som kan dras av kartläggningen är att den grupp individer som har kontakt med socialtjänsten på grund av missbruk eller beroende har en omfattande problematik inom flera olika områden. Kartläggningen visar att individerna ofta använder flera olika preparat samtidigt varav alkohol är det dominerade preparatet. Individerna behöver stöd i att få boende såväl som stöd i boendet, de behöver hjälp för att klara av sin försörjning och de behöver stöd från flera olika externa samarbetspartners såsom beroendevården och psykiatri.

Behov av samverkan

Socialförvaltningen arbetar med att stärka samarbetet med metadonverksamheten inom Beroendecentrum som arbetar med läkemedelsassisterad behandling för personer som är opiatberoende, såsom heroin. En samverkanskonferens tillsammans med metadonsektionen och chefer från stadens missbruksenheter och chefer från försörjningsstöd har hållits under 2017 och den gemensamma överenskommelsen ska uppdateras. Gruppen individer som får läkemedelsassisterad behandling är ofta i behov av stöd inom flera olika områden och samverkan, i form av exempelvis samordnad individuell plan, är viktig.

Att en så stor del av individerna i kartläggningen är i behov av försörjningsstöd ställer stora krav på intern samverkan inom socialtjänsten. Den interna samverkan mellan de handläggare som arbetar med missbruk och de som arbetar med försörjningsstöd är ett fortsatt utvecklingsområde. Det finns ett ökat behov av kunskap kring missbruk och beroende och vilket psykosocialt stöd som rekommenderas i de nationella riktlinjerna för missbruk och beroende även för de handläggare som arbetar med försörjningsstöd.

Det ställs stora krav på extern samverkan kring målgruppen. Kartläggningen visar att en stor andel har psykisk ohälsa och samsjuklighet och de har en mängd kontakter. Även om gruppen minskar så har de individer som är aktuella större behov av olika insatser och stöd. När insatser från olika huvudmän påverkar varandra finns behov av samordning. Hälften av personerna har eller är i behov av samordnad individuell planering, SIP, för att få det stöd som de behöver från respektive huvudman. Ett ökat behov av individuellt stöd i form av case manager, CM, en koordinerande

funktion med ansvar för att utredning, planering och adekvata insatser genomförs och följs upp med klienten, finns. En utbildning för CM planeras. Det räcker dock inte med utbildning i CM utan samverkan internt och externt kring målgruppen behöver stärkas och följas upp.

De flesta stadsdelsförvaltningar deltar i lokala samråd där företrädare på ledningsnivå från socialtjänsten, beroendevården, psykiatriska öppenvården och i vissa fall primärvård, habilitering, kriminalvård deltar. Syftet är att parterna ska bryta ner åtaganden i den nya länsgemensamma överenskommelsen för samverkan för personer med missbruk och beroende. Stockholms stad deltar även i regionala samrådet för psykiatri och beroendefrågor.

Socialförvaltningen föreslår att nämnden godkänner den bifogade rapporten om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2016.

Bilagor

1. Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblematik under oktober 2016.